

Het leven van Petronella Kortenhof (1811-1885), een Haarlemse vondeling en inwoonster van Heemstede.

Inleiding

Bij het invoeren van een Heemstedse huwelijksakte van het echtpaar Hooreman-Kortenhof uit 1834 in het programma Bronscan stuitte men op een bijzonder geval.¹ De bruid van de Heemstede-naar Hendrik Hooreman was een Haarlemse vondeling. Zij was te Haarlem op 8 april 1811 gevonden in de Kortenhofstraat, een klein zijstraatje van de Kampervest. De ambtenaar van de gemeen-

te Haarlem vernoemde haar naar de straat waar zij gevonden was. Wat was er met deze vondeling gebeurd en hoe verliep haar leven en dat van haar Heemstedse echtgenoot?

Het leven van Petronella en haar gezin

Petronella Kortenhof werd tot haar tiende jaar opgevoed in het Haarlemse armenhuis aan de Magdalenastraat, hoek Kinderhuisvest te Haarlem. In 1821 zond men haar naar de kolonie Frederiksoord in Drenthe. Zij werd geplaatst in een hoeve, waar pleegouders zo'n acht kinderen onder hun hoede hadden. Alle kinderen waren verplicht om naar school te gaan om te leren lezen, rekenen en schrijven. Petronella bleef negen jaar in de kolonie van de maatschappij van weldadigheid en werd in oktober 1830 ontslagen.² In 1834 duikt ze op in de registers van de burgerlijke stand van Heemstede. Zij huwde de 28-jarige kuipersknecht Hendrik Hooreman. Hij was de zoon van Frederik Hooreman en Geertrui Verkruisen uit Heemstede en was daar in 1805 geboren. Zijn ouders konden niet schrijven en konden de huwelijksakte van hun zoon dan ook niet ondertekenen. Hendrik en zijn bruid konden wel schrijven en ondertekenden de huwelijksakte met P. Korthof en H. Hoorman. Zij kregen negen kinderen, waarvan een dochtertje Johanna (1840) slechts een week geleefd heeft. De jongste zoon Anthonie (1850-1863) overleed op 13-jarige leeftijd. De overige zeven kinderen zijn volwassen geworden. Het gezin woonde samen met twee anderen gezinnen, Geeven en Kromhout, in een huis aan de Molenwerflaan te Heemstede.

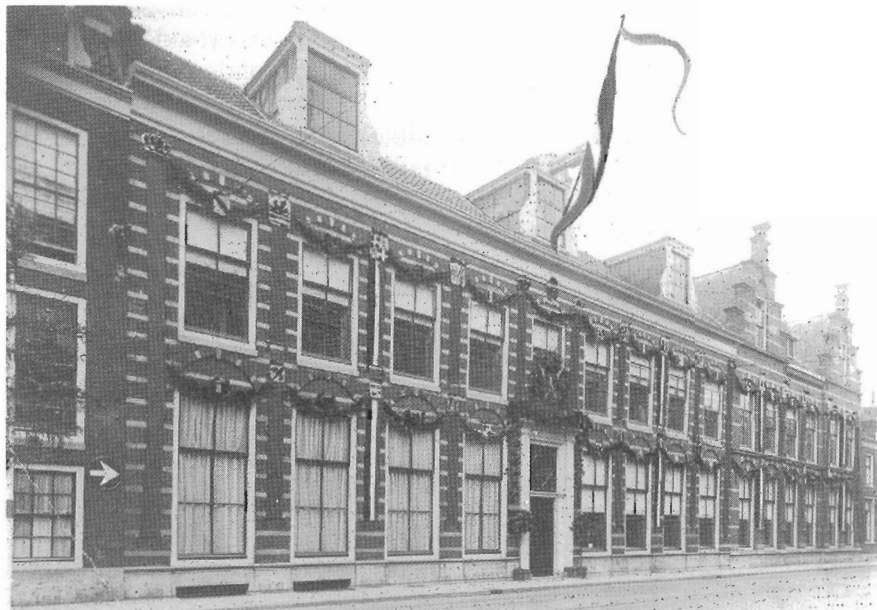
Van Petronella Kortenhof, haar echtgenoot en hun kinderen zijn een aantal gegevens teruggevonden in de archieven van Heemstede en Haarlem. De naam Hooreman wordt in de verschillende registers gespeld als Hooreman, later ook als Horeman. Opvallend is dat drie zoons in het bakkersvak terecht zijn gekomen.

De oudste zoon **Hendrik** (1835-1925) werd bakkersknecht en huwde de Haarlemse Susanna van Dommelen (1837-1917). Hij ging in Haarlem wonen en werken en kreeg tien kinderen.

Dochter **Maria Geertruida** (1837-1887) was naaister, huwde op 34-jarige leeftijd in 1872 de 36-jarige Dirk de Graaf te Heemstede en overleed daar in 1887.

Zoon **Pieter** (geboren 1839 te Heemstede) was arbeider in Heemstede. Zijn echtgenote Maria Elisabeth Martin (1850-1882) overleed twee jaar na de geboorte van hun tweede kind. Hij bracht een week na

het overlijden van zijn echtgenote hun tweejarig dochtertje Catharina Petronella naar Haarlem. Daar overleed het kind in april 1883. Of hij in Heemstede is blijven wonen en waar hij is overleden is niet bekend. **Samuel** Horeman (1841-1922) werd broodbakker en vertrok evenals zijn oudste broer naar Haarlem. Daar huwde hij in 1871 de jonge weduwe Margaretha Horchner. Hij vertrok in juni 1873 met zijn gezin naar Amsterdam en bracht daar het grootste deel van zijn leven door.

Diaconiehuis aan de Jansstraat in Haarlem (foto Archiefdienst voor Kennemerland Haarlem); zie tekst blz. 221.

In Haarlem werd hun eerste kind, een dochtertje Petronella geboren. In Amsterdam werden nog twee dochters en twee zoons geboren. Samuel overleed in zijn woonplaats Amsterdam op 80-jarige leeftijd. **Jan** Horeman (1843-1923) was eveneens broodbakker. Later werd hij metselaar. Hij verhuisde, na enige omzwervingen in Noordwijk, Hillegom en Voorburg, net als zijn broers Hendrik en Samuel naar Haarlem in 1865. Hij trouwde daar met Alida Margaretha Melchior (1853-1918) en kreeg elf kinderen. Voor zover bekend stierven vijf van zijn kinderen op jonge leeftijd. Hij overleed 80 jaar oud te Haarlem in het diaconiehuis aan de Jansstraat nr 36.

Johanna (1845-1935) trouwde te Heemstede in 1873 met de Haarlemse metselaar Gerrit de Blazer (1848-1922). Na hun huwelijk gingen zij in Haarlem wonen. Voor zover bekend kregen zij geen kinderen. Johanna overleed daar op 90-jarige leeftijd.

Van zoon **Willem Frederik** (geboren 1848) zijn nog weinig gegevens gevonden. In 1871 was hij als getuige aanwezig bij het huwelijk van zijn broer Samuel. Hij was toen bloemist te Heemstede. Een jaar later trad hij op als getuige bij het huwelijk van zijn zuster Maria Geertruida. Toen gaf hij op dat hij van zijn beroep arbeider was. Meer informatie over Willem Frederik is nog niet gevonden.

Petronella Kortenhof en Hendrik Ho(o)reman hebben hun kinderen nog lang mee mogen maken. Petronella overleed in 1885 te Heemstede in haar woning aan de Molenwerflaan. Zij was toen 74 jaar oud. Echtgenoot Hendrik Hooreman bleef na het overlijden van zijn vrouw

Deel van de Molenwerflaan omstreeks 1930

niet lang in zijn geboorteplaats Heemstede wonen. Hij verhuisde toen hij 82 jaar oud was naar Haarlem en werd opgenomen in het diaconiehuis aan de Jansstraat (tegenwoordig oude gedeelte van de Janskliniek) te Haarlem. Hij was te zwak geworden om voor zichzelf te zorgen. Daar overleed hij op 88-jarige leeftijd in december 1893.

Overblijfselen

Bij de speurtocht naar Petronella Kortenhof en haar gezin is naast een onderzoek in de archieven, ook gezocht naar overblijfselen uit de leefomgeving van Petronella en haar gezin. Wat is er aan gebouwen, huizen en straten overgebleven, waar zij en haar gezin leefde?

Zijn er nog foto's en prenten van de leefomgeving van de familie Horemans-Kortenhof bewaard gebleven?

Bij de Archiefdienst voor Kennemerland en in het Rijksarchief in Noord-Holland zijn negentiende eeuwse prenten en foto's van het armenhuis en het diaconiehuis te Haarlem en prentbriefkaarten van de straten van Heemstede en Haarlem bewaard. Ook de Vereniging Oud Heemstede Bennebroek heeft een verzameling prenten en foto's. Zij geven een beeld van het leven in de eeuw waarin het echtpaar leefde. In die tijd reden alleen koetsen, paarden en mensen met handkarren door de straten van Heemstede en Haarlem. De geluiden in het dorp en de stad moeten toen heel anders zijn geweest.

Een bezoek aan de straten en gebouwen waar de familie Horemans-Kortenhof hun leven doorbracht, leverde aanvullende informatie op. De Kortenhofstraat, de straat waar Petronella in 1811 te vondeling is gelegd, ligt vlakbij het Rijksarchief in Haarlem. Het is een klein straatje waar de oude huizen hebben plaatsgemaakt voor nieuwbouwhuizen. De bestrating doet oud aan. Hierdoor ademt het straatje iets van weleer uit. Je vraagt je af wie haar hier heeft neergelegd? Zou het haar moeder zelf zijn geweest? Was zij misschien een alleenstaande moeder of een ongehuwd dienstmeisje dat in nood verkeerde? Petronella Kortenhof heeft het nooit geweten en onderzoekers kunnen ook alleen maar gissen. Ongehuwde dienstmeisjes die ongewenst zwanger raakten in de negentiende eeuw waren meestal niet in staat om voor een kind te zorgen. Zij moesten in het geheim hun kind baren. Zij liepen bij ontdekking het risico ontslagen en op straat te worden gezet. Het is heel goed mogelijk dat dit ook het geval was met de moeder van Petronella Kortenhof.

Het armenhuis aan de Magdalenastraat, hoek Kinderhuisvest, waar de vondelinge de eerste tien jaar van haar leven doorbracht, staat er niet meer. Het armenhuis was gehuisvest in het gebouw van het voormalige Maria Magdalenaklooster. De restanten van het klooster zijn in 1937 afgebroken voor de gebouwen van drukkerij de Spaarnestad. De hoeven van de kolonie Frederiksoord van de Maatschappij van

Weldadigheid, waar Petronella Kortenhof in de periode 1821-1830 leefde, zijn ook afgebroken. Men heeft wel een hoeve nagebouwd en als museum ingericht.

Het huis aan de Molenwerflaan, waar zij na haar huwelijk ging wonen, is afgebroken en door nieuwbouw vervangen. Het diaconiehuus aan de Jansstraat nummer 36 staat er nog. De oude regentenkamers in het diaconiehuus zijn in takt gebleven. Het diaconiehuus is in 1856 opgericht en ingericht voor de verpleging van armen. In het diaconiehuus brachten echtgenoot Hendrik Hooreman en de zonen Hendrik en Jan hun laatste levensdagen door.

Binnenplaats van het armenhuis, voorheen arme kinderkuis aan de Magdalenstraat/Kinderhuisvest te Haarlem. Gezien naar het zuiden met de Magdalenakapel. Tekening uit ca 1770 (foto Archiefdienst voor Kennemerland Haarlem)

Bronnen:

Archiefdienst voor Kennemerland te Haarlem

Archief gemeentebestuur Haarlem
Archief armbestuur te Haarlem
Bevolkingsregister Haarlem
Registers burgerlijke stand Haarlem
Kennemer Atlas (foto's, tekeningen)

Rijksarchief in Noord-Holland te Haarlem

Registers burgerlijke stand Haarlem, Amsterdam, Heemstede
Provinciale atlas van Noord-Holland
Programma Bronscan (NGV)

Gemeente Heemstede

Bevolkingsregister

Rijksarchief in Drenthe te Assen

Archief van Maatschappij van Weldadigheid inv.nr 1389-1390

drs A. Meddens-van Borselen

noten

- ¹ Met dank aan Jose van der Klashorst en Cees Schenkel, die mij op dit bijzondere geval wezen. Zij voeren gegevens in van Heemstede en Bennebroek in het computerprogramma Bronscan.
- ² Gegevens uit het Archief van de Maatschappij van Weldadigheid te Assen inv. nrs 1389-1390